

Provoz knihoven v době nebezpečí a šíření onemocnění COVID-19

První etapa zpřístupnění knihoven

Zdůvodnění návrhu

Knihovny podle knihovního zákona č. 257/2001 poskytují veřejné knihovnické a informační služby pro potřeby vzdělávání, výzkumu i trávení volného času. Služby jsou poskytovány studentům, pedagogům, výzkumným pracovníkům, specialistům různých oborů i nejširší veřejnosti. Vláda dne 12. 3. 2020 svým usnesením č. 199 o přijetí krizového opatření rozhodla o uzavření knihoven pro veřejnost.

Knihovny se v současné době orientují na poskytování různých druhů služeb ve virtuálním prostoru prostřednictvím digitálních knihoven, půjčování e-knih, zpřístupnění online zdrojů apod. Výrazným limitem pro tyto služby je ochrana autorských práv, i když držitelé práv a kolektivní správci autorských práv pro období nouzového stavu poskytli řadu volných licencí na umožnění vzdáleného přístupu k digitálním dokumentům. Překážkou pro využívání digitálních služeb je také různorodé a omezené vybavení uživatelů knihoven i široké veřejnosti a také kvalita technického, personálního i finančního zajištění činnosti knihoven.

V souvislosti s postupným uvolňováním maloobchodního prodeje a služeb navrhujeme **obnovení** provozu knihoven **ve dvou etapách**:

1. Obnovení základních výpůjčních a informačních služeb knihoven
2. Obnovení činnosti knihoven v plném rozsahu v souladu s obecnými pravidly od 8. 6. 2020

V současné době předkládáme **návrh na obnovení základních výpůjčních a informačních služeb knihoven**, které se svým provozem velmi podobají provozu obchodů a služeb.

Cílem obnovení základních výpůjčních služeb je zejména:

1. Zpřístupnění dokumentů z knihovních fondů pro potřeby vzdělávání a výzkumu. Poskytování služeb knihoven v tomto období má zásadní význam pro žáky a studenty všech typů škol, pro podporu výuky, získání učebnic a dalších studijních materiálů pro zpracování závěrečných prací i pro oblast výzkumu. Obnovení základního provozu knihoven je nezbytné v předstihu před otevřením škol, zejména pokud nedojde do prázdnin k obnovení školní docházky.
2. Zpřístupnění knihovních fondů pro smysluplné trávení volného času nejširší veřejnosti. V tomto případě jde o rozšíření volnočasových aktivit nejširší veřejnosti.

Návrh na obnovení základních výpůjčních služeb má tři části:

1. **Povinná pravidla provozu knihoven stanovených vládou a Ministerstvem zdravotnictví, která jsou shodná s pravidly pro provoz maloobchodních prodejen a provozoven služeb.**
2. **Povinná pravidla provozu knihoven vyplývající ze specifik provozu knihoven**, která je odlišují od postupů aplikovaných při provozu prodejen a jiných služeb. Zde má zásadní význam stanovení režimu vracení vypůjčených dokumentů (knihy, časopisy, CD, DVD, hry apod.).
3. **Doporučení a varianty pro poskytování základních služeb knihoven** v závislosti na typu a specializaci knihovny, její velikosti, prostorových podmínkách, úrovni vybavení, rozsahu obsluhované populace, potřebách různých cílových skupin apod. Míra uplatnění těchto doporučení je v kompetenci provozovatele nebo zřizovatele knihovny.

Provoz knihoven v době nebezpečí a šíření onemocnění COVID-19

První etapa zpřístupnění knihoven, platnost od: ???

1. Pro základní provoz knihoven platí povinně stejná pravidla jako pro provoz maloobchodních prodejen a provozoven služeb, případně další návazná opatření stanovených vládou a Ministerstvem zdravotnictví¹:

- aktivně bránit tomu, aby se uživatelé zdržovali v prostoru knihovny v kratších vzdálenostech, než jsou 2 m,
- zajistit řízení front čekajících uživatelů, a to jak uvnitř, tak před knihovnou, zejména za pomoci označení prostoru pro čekání a umístění značek pro minimální rozestupy mezi uživateli (minimální rozestupy 2 m),
- umístit dezinfekční prostředky u často dotýkaných předmětů (především kliky, zábradlí, počítače, samoobslužná zařízení apod.) tak, aby byly k dispozici pro zaměstnance i uživatele knihoven a mohly být využívány k pravidelné dezinfekci,
- zajistit, aby pracovníci knihoven nosili rukavice, roušky, případně ochranné štíty při kontaktu s uživateli a dokumenty (knihy, časopisy, CD, DVD, hry apod.),
- zajistit informování uživatelů a návštěvníků o výše uvedených pravidlech, a to zejména prostřednictvím informačních plakátů u vstupu a v knihovně, pomocí elektronické komunikace na webových stránkách knihovny, posíláním zpráv pomocí emailu a SMS, popřípadě sdělováním pravidel reproduktory v knihovně.

2. Další povinnosti provozovatele knihovny

- služby se poskytují pouze registrovaným uživatelům,
- vstup do knihovny je povolen pouze s ochrannými prostředky dýchacích cest (nos, ústa), jako je respirátor, rouška, ústenka, šátek, šál, které brání šíření kapének do vnitřních prostor knihoven,
- provoz knihovny je omezen na poskytování výpůjčních služeb, kopírovacích a základních informačních a poradenských služeb,
- pobyt uživatelů knihovny je omezen na nezbytně nutnou dobu (výpůjčka, vracení a návazné transakce),
- až do odvolání platí zákaz studia v prostorách knihovny,
- až do odvolání platí zákaz pořádání skupinových akcí v prostorách knihovny,
- knihovna vyhradí v rámci provozních hodin čas pro služby seniorům a dalším ohroženým skupinám,

¹Mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví Č. j.: MZDR 15190/2020-3/MIN/KAN ze dne 6. 4. 2020

- vrácené dokumenty se před uložením do regálů a před jejich dalším půjčením odkládají do karantény na dobu minimálně 72 hodin² (krabice, přepravky, pytle, skříň, zvláštní místnost apod.) nebo se dezinfikují,
- knihovna zajistí dostatečné množství ochranných prostředků pro pracovníky a uživatele knihovny (roušky, respirátory, dezinfekční gel, rozprašovače dezinfekce, osobní ochranný šít, rukavice pro pracovníky, příp. jednorázové rukavice pro uživatele apod.),
- knihovna zajistí zvýšená hygienická opatření (dezinfekce ploch, pravidelná dezinfekce klik, tlačítek výtahů, zábradlí a dalších míst, kterých se běžně dotýkají ruce včetně sdílených psacích potřeb).

3. Doporučení a varianty pro poskytování základních služeb knihoven

Provozovatel/zřizovatel knihovny upraví provoz knihovny podle místních podmínek.

- V případě, že knihovna je součástí jiné instituce, lze její provoz (znovuotevření) vázat na režim instituce jako celku.
- Ve výpůjčním provozu maximálně využívat samoobslužná zařízení pro půjčování a vrácení dokumentů (návratové boxy, sefcheck apod.).
- Oddělit pracoviště výdeje a vrácení dokumentů.
- Omezit přístup k on-line terminálům.
- Upravit režim dětského oddělení s vazbou na povinnost dodržet minimální rozestupy.
- Omezit rozsah volného výběru.
- Upravit výpůjční lhůty, odpustit sankční poplatky vzniklé před nouzovým stavem apod.
- Umožnit vzdálenou před-registraci uživatelů.
- Umožnit provoz výdejového okénka.
- Umožnit vzdálené objednávání a rezervaci dokumentů a jejich přípravu pro výdej.
- Umožnit imobilním uživatelům donášku domů, popřípadě též možnost vrácení dokumentů stejným způsobem, a to při dodržení hygienických opatření.
- Využívat služeb dobrovolníků.
- Umožnit dle možností bezhotovostní platby.
- Používat pasivní prvky ochrany před šířením kapénkové infekce, např. instalovat ochranné štíty na výpůjční pult a další místa přímého kontaktu s uživateli, používat obličejové štíty pro pracovníky apod.
- Nabízet a propagovat vzdálený přístup k elektronickým službám knihovny, nabízet a propagovat elektronické služby ostatních knihoven, zejména portály Knihovny.cz, knihovnyprotiviru.cz apod.
- Dle potřeby upravit režim výměnných souborů v rámci regionálních funkcí.

Praha 14. 4. 2020

Kontakt:

Vít Richter, Knihovnický institut Národní knihovny ČR

Email: vit.richter@nkp.cz

Tel. 603 223 627

² Aerosol and Surface Stability of SARS-CoV-2 as Compared with SARS-CoV-1. The New England journal of medicine [N Engl J Med], ISSN: 1533-4406, 2020 Mar 17; Publisher: Massachusetts Medical Society; PMID: 32182409, Databáze: MEDLINE